

Posudek disertační práce

Autor práce: Ondřej Daniel

Název práce: Představy migrantů z bývalé Jugoslávie v západní Evropě

Místo zpracování: Filozofická fakulta UK, Ústav světových dějin

Rok zpracování: 2011

Tématem autorovy disertace jsou představy, nebo spíše konceptualizace představ imigračních skupin z bývalé Jugoslávie o historii svého národa a země, o jeho postavení v symbolické geografické mapě světa a o svém postavení vyjádřeném každodenností a v populární kulturní tvorbě. Autor vybral tato témata jako podstatné prvky, kterými se skupiny projevují a jež posilují jejich soudržnost a vymezují je vůči dalším skupinám. Vzhledem k obsahu tématu, které je s přihlédnutím k diferenciaci jednotlivých skupin aktérů a diskursů s přihlédnutím k jejich prostorové disperzi velmi těžko uchopitelné jako celek, zabývá se autor tematikou zejména prostřednictvím série případových studií, které čtenáři spíše než jednoznačné odpovědi na kladené otázky v oblasti představ poskytnou specifický vhled do zkoumané problematiky a mohou být návodem k tomu, jak interpretovat chování vybraných skupin z bývalé Jugoslávie za určitých specifických situací.

V úvodních pasážích práce autor formuluje cíle práce, seznamuje s prameny studia a s metodologií. Tematika, kterou si zvolil, vyžaduje kombinaci pramenů a přístupů. Vedle studia písemných pramenů a dalších typů dokumentace se nabízí terénní sběr dat. Autora setkání s migranty stimuluje k pozorování, rozhovorům a dalším metodám kvalitativního výzkumu. Zmiňuje se o tom i v metodologických pasážích práce. Tento, jak autor říká, multimetodologický přístup není v historických vědách ojedinělý a autor ho zakotvuje v celé řadě subdisciplin, jejichž reprezentanty v práci cituje, ať se již jedná o takzvanou etnohistorii, orální historii nebo další subdisciplíny využívané vedle historie též například v sociální antropologii, etnologii nebo sociologii. Autor se o některých metodách alespoň rámcově zmiňuje v metodologické kapitole. V práci však najdeme mnohem více náznaků různých metodologických postupů. Vzhledem k rozmanitosti metod sběru terénních by však metodologická kapitola měla podrobněji pojednat i o jejich zpracování. Autor zde hovoří o kvalitativní analýze (s. 26). Tento pojem by ale vyžadoval podrobnější vysvětlení, neboť data sbíraná kvalitativními metodami lze analyzovat rozličnými způsoby. Bylo by proto užitečné, aby se autor při obhajobě práce vrátil k podrobnějšímu výkladu, jak nakládá se sebranými daty. Stejně tak by bylo dobré se při obhajobě vrátit ke konstrukci vzorku, resp. příkladů,

kteřé byly v práci prezentovány. Je samozřejmé, že autor musel nutně vzhledem k rozsahu možností selektovat. Autor vysvětluje prostorovou selekci, kdy si vybírá hlavní město Francie a Rakouska a k němu ještě další velké město v dané zemi. Tento postup je logický a srozumitelný (autor ho ale v práci nedodržíuje). Méně srozumitelný je výběr příkladů různých národů Jugoslávie, které se vzájemně nemohou doplňovat, neboť jsou to příklady různé konceptualizovaných prostorů a historií. Vysvětlení by zasluhovalo, proč je výběr koncipován tak, že vzorek neumožňuje alespoň některé otázky v práci jednoznačněji zodpovědět. Výklad zůstává mozaikovitý, roztržitý, a to včetně závěrečné sumarizace. Tento přístup lze obhájit, ale o motivaci k jeho volbě by bylo třeba ještě pohovořit.

Jednotlivé případy, jež jsou v práci řešeny, včetně úvodu týkajícího se historie migrací z bývalé Jugoslávie jsou podány poutavou, přesvědčivou, poučenou formou. Autorův způsob prezentace dat je ale specifický a nemusí vyhovovat každému. Je plný odboček, exkurzů, jakoby autora při pozorování detailu neustále od soustředěné práce rušily teoretické abstraktní úvahy a naopak při deduktivní práci ho rušily detaily. Nesoustředěnost, rozptýlenost řadou aspektů, které vstupují do autorovy práce, je patrná z koncepce díla i jednotlivých jeho částí a může být interpretována jako charakteristický rys autorovy práce, jeho přednost i nedostatek. Relativně novátorská a v autorově výkladu působivá je autorova interpretace komerční kinematografické tvorby. V autorově pojetí je využita jako pramen v podstatě stejné relevance jako pozorování. Film ale může být postavený na roveň pozorování v terénu jen za určitých podmínek. Těmito otázkami se po řadu let zabývá vizuální antropologie, která ale, na rozdíl od autora, pracuje především s filmovým dokumentem. V případě autorovy práce bych doporučoval ještě výraznější upozornění na to, že se jedná o interpretaci interpretace. Z práce se prostřednictvím autorových metodologických přístupů stává pestrý kaleidoskop, který nenechává čtenáře na pochybách, že jej vytvořila osobnost vysoce poučená, která věnovala svému terénu velkou pozornost a jejíž znalosti jsou hluboké. Po prostudování práce však zůstává celá řada otázek, které poměrně nekonkrétní závěr znovu otevřou a jež by měly být ještě jednou diskutovány při obhajobě práce.

- Zabývá se autor práce primárně představami aktérů? Je zde v dostatečné míře uplatněna emická perspektiva, aby autor vnímal svět očima aktéra, nebo spíše pozoruje a představy aktérů odhaduje vlastními interpretacemi?
- Je v současné době historicky relevantní a badatelsky korektní v tak hluboké míře slučovat migrace, přístupy ke světu a každodennost Srbů, Chorvatů a Bosenců, světy, které jsou jinak nábožensky zakotveny a které se odvozují od jinak interpretované Jugoslávie? Pokud by se jednalo například o úzce pojatou emigraci z Bosny a Hercegoviny, pravděpodobně by takový přístup byl odůvodnitelný, neboť skupiny rozděljuje náboženství, ale spojuje diskurs o společenském a politickém životě. V případě Srbů a Chorvatů v samostatných státech lze samozřejmě argumentovat podobně, ale argument působí mnohem méně přesvědčivě.

- Je autorova narace tím nejvhodnějším způsobem zpracování dat? Nedaly by se najít cesty, jak, slovy autora, „velmi měkkým datům“ jednotlivých příběhů a epizod dodat vyšší přesvědčivost a výpovědní hodnotu?

V závěru se autor zmiňuje, že jeho výzkum lze též chápat jako experimentální prověření možnosti interpretace opomíjených informačních zdrojů. V této rovině je práce opravdu zajímavá. Další důležitá teze, kterou je třeba brát v potaz jako významný motiv a stanovisko práce je, jak autor říká, určitá opozice vůči představám hostitelských společností o integraci studovaných migračních skupin do nového společenského kontextu. Autor zde otevírá velmi zajímavé a doposud jinou optikou studované pole, jak se imigrační skupiny do nového prostředí integrují. V současné době je zřetelné, že se toto téma řešilo povrchně a autorův kaleidoskop přináší materiálovou základnu pro další práci.

Autor ve své disertaci prokazuje metodologickou zdatnost, schopnost interdisciplinárního přístupu a teoretickou vybavenost na úrovni absolventa doktorského studia.

Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 2. 2. 2012

PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.
oponent